

DE NATUUR IN

Excursie voor leden van het Natuurhistorisch Genootschap en hun introducee's: bezoek aan de Brunsummerheide, in de hoop iets van vogeltrek te kunnen zien op zondag

23 oktober. Vertrek vanaf de Kerk Heksenberg, ± 14.30 uur, te bereiken met LTM-bus, lijn 4 vanaf station Heerlen. Leiding de heer Bult.

Programma van de excursiecommissie voor Zuid-Limburg.

Datum	Object	Vertrek	Tijd	Leiding
zaterdag 8 okt.	Brunsummerheide & Aretsbergnest	Kerk Nieuwenhagerheide	14.30 u.	I.V.N.-Nieuwenhagen
zaterdag 8 okt.	Meerssenerheide	VVV-kantoor Proosdijpark	14.30 u.	I.V.N.-Meerssen
zondag 9 okt.	Hogebos Elsloo	Kasteelpark Elsloo	14.30 u.	I.V.N.-Elsloo
zondag 16 okt.	Wolfskop & Blankenberg (Cadier & Keer)	Blankenberg LTM-halte	14.45 u.	Hub. Gilissen
zondag 23 okt.	Wylrebossen	Wylré, kerk	14.30 u.	I.V.N.-Wylré
zondag 30 okt.	Natuurreservaten Kunderberg & Putberg	Kerk Welten, Heerlen	14.30 u.	I.V.N.-Heerlen

Ardennenexcursie op zondag 9 oktober: Bustocht met wandelingen van 2½ à 3 uur door enkele zeer mooie streken. Vertrek van de bus: Heerlen, Royal, 8.00 uur. Bij voldoende deelnemers in andere plaatsen kan men ook daar afgehaald worden. Brood,

pas en goede schoenen meenemen. Opgave zo mogelijk vóór 1 oktober aan D. D. Tasma, Limburgiastraat 26 te Heerlen, en door storting van 6,50 op girorek. Nr. 116 88 14 t.n.v. IVN, Heerlen, met vermelding: Ardennen-excursie. Deelnemers krijgen nader bericht.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 7 september 1966

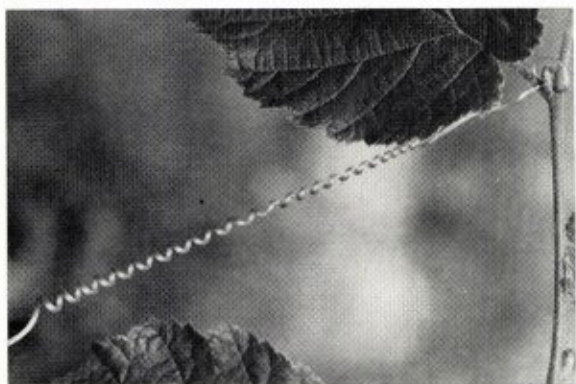
Bij de opening verwelkomt de voorzitter in het bijzonder de heer Brakman, die zich in Zuid-Limburg heeft gevestigd, en aan het museum verbonden zal zijn als verzorger van de collectie's insecten.

Uitvoerig wordt van gedachte gewisseld over de Brunsummerheide, die zoals bekend bedreigd wordt door afgraving ten einde het in de bodem aanwezige zilverzand te kunnen verkopen. Verschillende particuliere eigenaars hebben bij de provincie om toestemming hiertoe gevraagd, en zij hebben reeds te kennen gegeven het hoger op te zullen gaan zoeken wanneer hun aanvraag geweigerd wordt. De

heren P. Felder en Montagne zouden over zakelijke argumenten willen kunnen beschikken, bijv. in de vorm van het financiële voordeel van een gorganiseerd recreatieschap binnen de landsgrenzen. Voor natuurwetenschappelijke belangen is de economie nu eenmaal niet gevoelig. De heren Kemp en Mommers zijn tegen massarecreatie op natuurwetenschappelijk belangrijke terreinen. Zij menen dat daardoor in de natuur veel verloren gaat. De heer van Nieuwenhoven meent echter dat wij het behoud van natuurschoon in deze tijd juist danken aan de behoefte aan recreatie: veel gebied wordt aangekocht ten behoeve van de recreatie. Bij het beheer spaart men bepaalde gedeelten door daar geen paden aan te leggen of door daar uit de buurt te blijven bij het inrichten van pick-nick plaatsen, parkeerstroken, enz. Dat is ook voorzien in de plannen van de Heide Maatschappij ten aanzien van het recreatie-

schap Brunssummerheide. De vergadering is algemeen van oordeel dat de publieke opinie moet worden bewerkt door middel van pers-publicatie's, en radio- en televisieuitzendingen.

De heer **Mommers** komt terug op de heggerank, *Bryonia dioica*, die in de maandvergadering van juli besproken werd. Op de plant in zijn tuin verschijnt dikwijls een kevertje, *Epilachna argus* Fourc. Het behoort tot de Coccinellidae. Over de ranken deelt hij het vol-

Bryonia. Rank met één omkeerpunt

Bryonia. Rank met drie omkeerpunten

gende mede: Aanvankelijk zijn deze opgerold als een horlogeveer. Dan strekken zij zich en maken samx met de stengel ronddraaiende bewegingen totdat een steunsel gevonden is. Daar zet zich het bovineind van de rank stevig aan vast door er een paar keer omheen te groeien. De rank is dan aan beide uiteinden beves-

tigd. Nu gaat de rank zich verkorten zodat de stengel naar het steunpunt getrokken wordt. De verkorting geschiedt door een spiraalsgewijze groei: vormt zich aan het ene einde een winding, dan zal aan het andere einde eveneens een winding moeten ontstaan, die in omgekeerde richting verloopt. Toeneming van het aantal windingen aan het ene einde zal dus een even grote toeneming van het aantal windingen aan het andere eind tot gevolg hebben. En tussen beide reeksen moet een omkeerpunt ontstaan.

Op 9 juli zag de heer **Kemp** te Neerharen (B.) 1 Stormmeeuw (*Larus canus*), die volgens de tekening van het verenkleed nog slechts enkele maanden oud kon zijn. Een waarneming van een nog zo jonge Stormmeeuw hier in het binnenland in deze tijd van het jaar doet een broedgeval van deze vogelsoort ergens in het binnenland vermoeden.

Eveneens te Neerharen nam hij op 6 aug. 1 bonte strandloper (*Calidris alpina*) waar.

Te Oost-Eysden was er op 20 aug. 1 Kleine strandloper (*Calidris minuta*), die hij kon determineren voor wat de grootte betreft door vergelijking met een Oeverloper (*Tringa hypoleucos*), die hij in het zelfde kijkerveld zag, alsmede aan de tekening op de rug, de lengte van de snavel en de „zwarte” kleur van de poten.

Een wijfje Sijsje (*Carduelis spinus*) zag hij op 30 aug. tussen Itteren en Bunde. Zou dit reeds een vroege trekvogel zijn geweest?

Deze nazomer nam hij vanaf 19 aug. opvallend veel Bonte vliegenvangers (*Ficedula hypoleuca*) op de trek waar. Zo zag hij bijv. zonder daar speciaal moeite voor te doen, zeker 8, waarschijnlijk zelfs 11 exemplaren in ca 1½ uur tijd langs de Geul tussen Valkenburg centrum en Kasteel Chaloen op 25 aug.

De heer **Mommers** merkt op dat de hoofdtrek van het sijsje in onze streken in de maand september valt. Hij zag veel bonte vliegenvangers tussen Cadier & Keer en Gronsveld. Mej. van **Wessem** zag 11 ooievaars boven Gronsveld op 20 augustus. Zij zeilden over in zuidelijke richting.

De heer **P. Felder** heeft een septarienknoel voor het museum meegebracht, afkomstig uit

het Rupelien bij Terhagen nabij Antwerpen (B.). Uit Nederland zijn knollen bekend van 6 à 7 m doorsnede en een dikte van 1.20 m. Spr. meent dat deze kalkconcreties in natte toestand worden gevormd, en dan van binnen uit gaan kristalliseren. Daardoor ontstaan scheuren, die vol water zitten, dat door de delvers wel eens wordt gedronken.

De heer Verbeek heeft bericht gekregen dat een dode eekhoorn uit St. Odiliënberg, die hij opgezonden had naar het Zoölogisch Museum in Amsterdam, doorgestuurd is naar het Laboratoire de Parasitologie et Zoologie de la Faculté de Médecine et de Pharmacie de Rennes, waar J. C. Beaucourner behalve een paar gewone eekhoornvlooien niet minder dan 80.000 luizen, *Neohematopinus sciuri* Jancke, afhaalde. Dit komt neer op meer dan 300 insecten per vierkante centimeter!

De heer van Noorden laat jonge plantjes zien van tongvarens, bij hem in de tuin opgekomen. Men kan ze niet als zodanig herkennen; voor andere varensoorten geldt dit evenzeer.

De heer Poot demonstreert weer exemplaren van door hem in 1965 gevangen kevers: *Agrius roberti* Chevr., meestal samen met *Saperda populaea* L. en *Cantharis violacea* Payk., bekend uit het Ulvenhoutse bos bij Breda en bij Winterswijk. Nu in 2 exx bij Schinveld gesleept in mei; *Neliocarus retusus* Hrbst.: komt enkel op heide voor in het kalkdistrict, van de Bemelerberg in augustus; *Lycoperdina bovis-tae* F., hoort voor te komen in bovisen, werd gezeefd uit rottend gras te Vijlen; *Helodes marginata* F. Komt voor op hazelaar in bergstreken, werd in mei in Terziet en bij Bunde met de zwarte aberratie van hazelaars geklopt; *Caenaptera minor* L., een boktorretje met korte dekschilden en knotsvormige dijen, dat zich in takken van coniferen ontwikkelt, en op bloeiende schermbloemen wordt aangetroffen. Werd bij Mheer uit een bloeiende meidoorn geklopt; *Hister 2-maculatus* L., werd bij Cadier uit rottende planten geschud; *Cryptopleurum subtile* Shp., een immigrant uit Azië, waarvan uit Nederland nog maar enkele ex. bekend zijn: Arkel 5-VI-1963; 26-VIII-1964; Colmont 18-VII-1965; *Hypnoidus 4-pustulatus* F., een kleine kniptor, die aan de oevers van grote rivieren in het zand leeft. Urmond

aan de Maas, augustus; *Bembidion octomaculatum* Goeze, was bekend van Roosteren, thans gevangen bij de uitmonding van de Geul in de Maas, juni; *Heterocerus crinitus* Ksw., een prachtig behaard diertje dat in rivieroevers leeft; was enkel bekend van Houthem en Valkenburg; nu in april, mei en juni in aantal uit de geuloever tussen Schin op Geul en Wylre; *Euplestus fischeri* Aubé, uit vermoldde berkestompen in Vijlen.

Ook Br Virgilius weet aardige vangsten te melden uit 1966: *Ceratina cyanea* L., enkele ♂♀, ook „tweede generatie”: Ternaaien, Kanne, Tombe; *Andrena thoracica* F., ook tweede gen. Tombe; *A. lathyri* Alfkr. ♀♀, Ternaaien; *A. polita* Smith., ♀, Wrakelberg; *A. agilissima* Scop., ♂♂, Ternaaien; *A. hattorfiana* F-nigra, Ternaaien en Tombe; *Osmia aurulenta* Pnz., enkele ♀♀, Wrakelberg, Ternaaien; *O. spinulosa* Latr., veel ♀♀, 2 ♂♂, Wrakelberg; *O. papaveris* Latr., ♀♀, Wrakelberg; *Melitta tricolor* K., Kanne en Popelmondedal; *M. leporina* Pnz., ♂♂, Ternaaien, gevangen op luzerne; *Anthiellum strigatum* Pnz., ♀, Arcen op braam; *Epeolus variegatus* L., ♀, Asch.

Nysson niger Cherr., ♂, op dezelfde vindplaats als de 3 ♀♀ f.n.sp. van 1965, tezamen met 1 ♂ van *Gorytes laticinctus* Lep.; *Tachysphex psammobius*, kolonie aan het Albertkanaal te Canne (B.); *Miscophus concolor* Dhlb., ♀, Asch; *Rhopalum clavipes* Dhlb., in deze streken veel gekweekt uit meidoorn; nu ook ♀ gevangen in Botshol; *Eumenes papillarius* Chr., ♀♀, Amby, Rooth, Ternaaien.

te Heerlen op dinsdag 13 september 1966

De heer van der Kruk vertoonde *Cirsium arvense*, Akkerdistel, welke met een aantal gal-appels, *Urophora cardui*, bezet was. De grootste van deze galappels had een afmeting als die van een spreekwenei. Op lengte doorsnede is de gal ellipsvormig en bestond bij dit exemplaar uit drie kamers, ieder bewoond door een larve. Een goede afbeelding is te vinden in Hagi, VI, 2, p. 906. Hier in Limburg wordt hij met succes gebruikt tegen aambeien. Met een rasp wordt de rauwe gal in kleine snippertjes verdeeld en deze worden vervolgens ingenomen.

Vervolgens vertoonde **Dr. Dijkstra** het pas verschenen boekje: *Epen en zijn geheimen*, 3. druk. De beide eerste drukken zijn van Prof. W. J. Jongmans en zijn zoon R. W. Jongmans. Het formaat is zodanig gewijzigd dat het gemakkelijk in de binnenzak gestoken kan worden, de tekst werd hier en daar aan de gewijzigde omstandigheden aangepast en op verzoek van talrijke lezers werd iets meer aandacht aan de flora van Epen besteed.

Daarna liet de heer **Bult** een jonge huiszwaluw zien. Zoals bekend is gaat de zwaluwenstand in Nederland sterk achteruit, wat o.a. geweten wordt aan de modernisering van onze wegen, waardoor de vogels moeilijker natte klei kunnen vinden. Daarom brengt men tegenwoordig wel kunstnesten aan en zoals **Dr. Dijkstra** opmerkte, zag hij in Zwitserland aan een huis wel een veertigtal kunstnesten, welke nagenoeg alle bewoond waren.

Als antwoord op het schrijven van de heer Geradts (zie Maandblad 7-8) wil de heer **Bult** opmerken, dat op p. 87 abusievelijk de Grauwe vliegenvanger genoemd wordt. De waarneming betreft de Grauwe klauwier. Na 1959 is er zo ver we weten van deze vogel geen broedgeval meer geweest in Heerlen en omgeving. We zijn voor het doen van waarnemingen bij deze vogel op Midden-Limburg aangewezen. Zo werden op 25 juni te Reutje bij St. Odiliënberg 5 paar van deze vogels bezig gezien met het voeren van op uitvliegen staande of pas uitgevlogen jongen. Die nestplaatsen lagen in een driehoek ongeveer 200 m van elkaar. De twee andere lagen een kilometer verder. Er werd ook een opgespietste prooi rest gevonden, waarschijnlijk van een jonge patrijs.

Op 27 aug. waren we te Buggenum in een weiland, dat deze winter lang onder water heeft gestaan, zodat we mogen aannemen dat de muizenstand sterk geleden heeft. Toen we daar een Torenavalk zagen „stoten”, waren we dan ook zeer geïnteresseerd in de prooi. We gingen er op af en zagen de valk enige malen zeer moeilijk met zijn prooi opvliegen. Het bleek een krijsende en fladderende spreekw te zijn, die toen het valkje tenslotte moest loslaten meteen in de hoge vegetatie dook. Met de grootste moeite vonden we hem hier-

in terug. Het lukte ons niet hem te pakken en in pijlsnelle vaart ging hij er vandoor.

Er zijn deze zomer weer veel waarnemingen van Kruisbekken. Op 12 juni zagen we 'n 20 tot 30 van deze vogels te Aan-den-Berg. Ze deden zich te goed aan de kegels van dennen. Geregeld doken ze neer in de aanplant van de eiken. Ze bleken daar te drinken van waterdruppels, die na een regenbui op de bladeren achtergebleven waren. Tot op heden worden deze vogels nog steeds in kleine groepjes waargenomen. Hier volgen nog van drie gebieden waarnemingen met het grootste aantal vogels: 2-VII-1966 Schinveld c.a. 15 ex. 22-VII-1966 Brunssummerheide c.a. 50 ex. 31-VIII-1966 Terwinselen c.a. 10 ex.

Iets heel bijzonder is de waarneming van een Witbandkruisbek te Schaesberg op 1 juli 1966 door de heer J. Coonen. Op ongeveer dezelfde plaats zag hij een dergelijke vogel nog eens op 21 maart 1957.

De volgende waarnemingen zijn alle gemeld door J. Bais, H. Bult en R. Goldbach: Kleine jager, 8-IV-1966, 2 ex., Ospelse peel; 10-IV-1966, 1 ex., Ospelse peel. Witwangstern, 24-IV-1966, 1 ex., Ospelse peel. Sijs, 4-V-1966, 1 ex., Schaesberg. Grote karekiet, 27-30-VI-1966, Heythuisen, 2 zingende ♂♂. Snor, 27-30-1966, Heythuisen, 2 zingende ♂♂. Draaihals, 28-VI-1966, Meyel, 1 ex., 10-IX-1966, Hopel, 1 ex., Wulp, 22-VII-1966, Brunssummerheide, trek NW; 7-VIII-1966, Brunssummerheide, 1 ex., trek ZW. Grutto, 7-VIII-1966, Brunssummerheide, 7 ex., trek ZW; 3-IX-1966, Brunssummerheide, 60 ex. in losse V-vorm, trek Z. Tureluur, 3-8-9-IX-1966, Hopel, 1 ex. Rode wouw, 21-VII-1966, Schinnen, 1 ex., trek ZZW; 28-VII-1966, Brunssummerheide, 1 ex., trek ZO; Terwinselen, 1 ex., Smelleken, 3-IX-1966, Strijthagen, 1 ♀, trek ZW. Grauwe kiekendief, 1-IX-1966, Hopel, 1 ♀, 3-IX-1966, Heerlen, 1 juv. IJsvogel, vanaf 2-IX-1966, geregeld in vervuild moeras, Hopel. Zwarte ruiter, 2-IX-1966, Hopel, 1 ex.; 8-IX-1966, 1 ex. Grote gele kwikstaart, 3-IX-1966, Strijthagen, 1 ex. Kleine strandloper 28-VIII-1966, Ospelse peel, 1 ex.; samen met 3 Bonte strandlopers. Kwartel, 15-VI-1966, Heerlen, Heksenberg, 1 ex. roepend in bebouwde kom, 23.30 uur.